

Članak Visokog predstavnika, Paddy Ashdowna: “Što Bagdad može naučiti od Bosne”

Paddy Ashdown bolje od drugih zna kako ponovno izgraditi Irak – on je to već učinio u Bosni i Hercegovini. U ovom članku objašnjava zašto je prvi prioritet ponovna uspostava vladavine zakona

Teška faza, ono što je Kipling opisao kao “pobjeda u divljačkom ratu za mir”, tek predstoji. Koalicija je dobila rat u Iraku, ali još uvijek može izgubiti mir. Javna debata, danas kao i uvijek, uglavnom je usmjerena na mehanizam rata a ne na to kako postići rješenje u dalekoj zemlji.

To je prirodno. Samo prije nekoliko tjedana, prije no što su snage koalicije ušle u Irak, kod mnogih ljudi je vladao strah da ovaj sukob može izazvati požar širokih razmjera na Bliskom istoku. Napadi kemijskim oružjem, krvave ulične borbe, koordinirani napadi balističkim oružjem na susjedne zemlje, pominjani su kao mogućnosti. Nakon naglog napredovanja koalicije i nepostojanja ozbiljnog iračkog organiziranog otpora, počeli su se donositi preuranjeni zaključci o ishodu rata. Iako je pobjeda koalicije pozdravljena sa zadovoljstvom i olakšanjem, njen konačan ishod je popraćen naglim padom interesovanja javnosti. Medijska pozornost usmjerena na Irak – poput Sadamove navodno impresivne Republičke garde- postepeno se gubi.

Međutim, Irak neće postati stabilna država u miru s ostatkom svijeta – što je koalicija proklamirala kao cilj rata- dok ogromni napor, koji je uložen u borbu, sada ne bude primijenjen na dugoročno rješenje. Moguće je prikupiti potporu za vođenje skupog rata. Ali je mnogo teže održati istu razinu potpore za visoku cijenu uspostavljanja mira. Isti stav sam

iznio u parlamentu prije sedam i pol godina dok se rat u Bosni i Hercegovini konačno primicao kraju. Političari, diplomati i generali su, oči u oči s etničkim čišćenjem i masakrima, četiri godine oklijevali. Kada je međunarodna zajednica konačno skupila snage da intervenira NATO-ovi su zrakoplovi okončali rat za par tjedana. Tada, kao i sada, vodila se intenzivna debata o karakteristikama i prirodi intervencije, ali je malo stvarne rasprave vođeno po pitanju kako ostvariti mir.

Tada je postojalo malo primjera koji su nas mogli voditi. Sada ih ima dosta. Bosna i Hercegovina, Kosovo i Afganistan pokazali su da je ono što se dešava nakon okončanja borbi isto toliko bitno kao i vojna kampanja. Moglo bi se reći i bitnije.

Postali smo suviše dobri u pobjeđivanju u ovim ratovima. Ali smo znatno manje dobri u ostvarivanju mira nakon njih. Ipak, izgradnja mira traži isto toliko usredsređene političke volje, često i više sredstava, te beskrajno mnogo više strpljenja na duge staze, nego što to traži ostvarivanje brzih pobjeda.

U Bosni i Hercegovini smo proveli šest godina u nekoj vrsti izgradnje države koja bi sada mogla postati potrebna u Iraku. Morali smo razoružati i demobilizirati oružane snage. 430.000 ljudi je bilo pod oružjem 1995. godine (u zemlji koja ima manje od četiri milijuna stanovnika); danas ih je 22.000. Morali smo osigurati sredstva i ljudstvo kako bismo omogućili da se stotine tisuća izbjeglica vrate svojim domovima – i milijun njih se vratio, dok još milijun ljudi tek treba da se vrati. Na kraju rata u Bosni su bile u opticaju različite valute, a gospodarstvo je prestalo funkcionirati. Danas imamo jednu od najstabilnijih valuta na Balkanu, a stopa inflacije je gotovo nula. Gospodarstvo polagano raste, iako je stopa neuposlenosti i dalje ostala neprihvatljivo visoka, sektor malih i srednja poduzeća polako dobija svoj oblik. Cijena? Otprilike 5 milijardi američkih dolara (3.2 milijarde funti) međunarodne pomoći.

Bilo je i grešaka. (Ogromni) priljev pomoći na početku je bio koordiniran na neodgovarajući način. Ovo je hranilo korupciju stvorenu kaosom ratnih godina. Naglasak na izgradnji političkih kompromisa među potpisnicama Dayton – u mnogim slučajevima istim osobama koje su nemilosrdno stjecale novac i moć tojjeom rata – značio je da se mir u Bosni i Hercegovini stvarao usred atmosfere korupcije. Ovo je vodilo birokratskoj sklerozi i široko raspostranjenom cinizmu među stanovništvom. UN je pomogao uspostavu profesionalne poslijeratne policijske službe – zadaća koju je sada na sebe preuzela Europska unija – ali proces restrukturiranja sudskog sustava, iskorijenjivanja korumpiranih sudaca, obuke osoblja u sudovima i stvaranje novog krivičnog sustava nije se sve do nedavno odvijao onako kako je zamišljen.

Propust da se brzo i odlučno uspostavi vladavina zakona u Bosni i Hercegovini, ponovljen i na primjeru Kosova, je nešto što je skupo plaćeno. Zbog toga, pljačkanje u Bagdadu i Basri, iako očekivano, treba biti posmatrano kao ozbiljna stvar. Vojnici koalicije su trebali biti pripremljeni da preuzmu dužnosti policije dok redovne policijske snage ne budu osnovane. To je teska zadac. Ali nije luksuz – to se mora učiniti. Ako zakon i red ne budu uspostavljeni brzo i sveobuhvatno, mir se neće učvrstiti i koristi ostvarene nakon pobjede koalicije će biti ubrzo izgubljene kada kriminalci i korupcija iskoriste nastali vakuum.

Promoviranje demokracije u Bosni i Hercegovini je bio najvažniji prioritet nakon potpisivanja Daytonskog sporazuma. Uspjeh smo mjerili brojem organiziranih izbora. Nakon sedam godina i šest izbora građani – suočeni s nagomilanom birokracijom, široko raspostranjenim kriminalom i kroničnim nedostatkom mogućnosti za nalaženje posla – postali su umorni od glasovanja kao što se to pokazalo na prošlogodišnjim općim izborima. Fokusiranje na izbore, međutim, usporilo je naše aktivnosti u borbi protiv organiziranog kriminala i korupcije. Tek sada se stvarno bavimo ovim problemima i činimo napredak u

poboljšanju kvalitete života i stvaranju uvjeta za poslovanje i ulaganja u Bosnu i Hercegovinu.

Kako u Bosni i Hercegovini, tako i u Iraku, sve ovisi od ranog uspostavljanja vladavine zakona: funkcionalnog gospodarstva, slobodnog i pravičnog političkog sustava, razvoja građanskog društva, povjerenja javnosti u policiju i sudove. Proces se odvija u fazama koje su međusobno povezane.

Naravno, situacija u ove dvije zemlje nije potpuno ista. Neki od naših problema ovdje su različiti. Rat u BiH je trajao četiri i pol godine i u tijeku rata je oštećeno 85% stambenih jedinica. Rat u Iraku je trajao tri tjedna i štete će biti znatno manje. Prirodna bogatstva ovdje su ograničena. Irak posjeduje drugo po veličini nalazište nafte u svijetu. Ovdje su ratni zločinci harali četiri godine; Irak je možda imao mnogo zločinaca prije rata, ali samo nekoliko ih je proizveo rat. Problemi u Iraku će biti gori u nekim drugim sferama. Situacija u Bosni i Hercegovini prije rata je bila mnogo bolja nego u Iraku nakon 30 godina Sadamove tiranije i 15 godina UN-ovih sankcija.

Ali, ma kakve da su ove razlike, najveći značaj uspostave vladavine zakona kao temelja demokratskog razvoja ostaje nepromijenjen. A prvi sati su od najvećeg značaja u ovom pitanju. U Bosni i Kosovu smo platili gorku cijenu zbog toga što vladavina zakona nije ranije uspostavljena. To je pogreška koju ne bismo trebali ponoviti u Bagdadu.